

TTK ÖZELİNDEN HAREKETLE MADEN MÜHENDİSLERİNİN KARŞILAŞTIKLARI HUKUKSAL SORUNLARIN GENEL BİR DEĞERLENDİRMESİ ve BAZI ÖNERİLER

1.Fenni Nezaret, Ocak Yönetimi, Yetki ve Sorumluluk

6309 Sayılı Maden Kanunu'nun ilk teklifinde fenni nezareti düzenleyen 82.maddenin gerekçesinde "Madenlerin işletilmesinin arz ettiği tehlikelerin önlenmesi cevher istismarının teknik icaplara uygun olarak yapılmasını temin etmek üzere her maden işletmesinin en az bir maden mühendisinin nezareti altında yapılması ve iş başında bir maden mühendisinin bulundurulması zaruridir."denilerek işletme faaliyetlerinin en az bir maden mühendisinin nezareti altında yürütülmesi ve fen adamının işletmede daimi bulundurulması amaçlanmıştır.

6309 Sayılı Maden Kanunu'nun 271 Sayılı Kanunla değişik 82. maddesine dayanılarak çıkarılan ve 01.06.1969 tarihinden itibaren yürürlüğe konulan Maden Kanunu'nun uygunmasına dair yönetmeliğinde fenni nezaretçi olma koşulları, atanma ve azlinin nasıl olacağı belirtmiştir. 1972 yılında değiştirilen fenni nezaretçi yönetmeliğinin 3.maddesinde: "görev hacmi ve emniyet icapları gerektirdiği takdirde Bakanlıkça birden fazla mühendis ve teknik elemanın çalıştırılmasının istebileceği" belirtilmiştir.

Yönetmeliğin 4.maddesinde:"..bir fenni nezaretçi tarafından aynı zamanda fenni nezaret edebileceği saha sayısı;bir mühendis tek saha bir mühendis beş saha bir mühendis 10 saha şeklinde tadat edilmekte" ve her sahanın şartları teker teker açıklanmaktadır.

3213 Sayılı Maden Kanunu'nda "işletmede ruhsat sahibi işletme süresince en az bir maden mühendisini fenni nezaretçi olarak görevlendirmek zorundadır. Fenni nezaretçinin görev yetki ve sorumlulukları ile diğer hususlar yönetmelikle belirtilir." denilmektedir.

3213 Sayılı Maden Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmelik 21.maddesinin 1.fıkrasında "Maden Kanununun 31. maddesi gereği fenni nezaretçi olmayan sahalardan cevher istihracı yapılamaz."Yönetmeliğin 2.fıkrası: "Fenni nezaretçinin görev, yetki ve sorumluluklarının Maden ve Taş Ocakları ile Açık işletmelerde Alınacak işçi Sağlığı ve İş Güvenliği Tedbirleri Hakkında Tüzük ve bu yönetmelikte yer olan hükümlere tabidir." Yönetmeliğin 5.fıkrası:"Her maden mühendisinin 5 sahaya (yeni değişiklikle 10 saha) kadar 'nezaret görevi alabileceğini" hükme bağlamıştır.

Maden ve taş ocakları ile açık işletmede alınacak işçi sayısı, 24 saatte 300'ü geçen ocaklarda fenni nezaretçiye yardımcı olmak üzere bir ve artan her 200 işçi için ayrıca bir yardımcı atanır.Bunların maden mühendisi olması gereklidir."hükmü yer almaktadır.

Yine tüzüğün 371.maddesi"Fenni nezaret görevini üstlenecek maden mühendisi veya yüksek mühendisinin bir maden işletmesinin teknik işlerinde en az 5 yıllık deneyiminin bulunması zorunludur"şeklindedir.

Kamu kuruluşları için gereğine uygun olarak örgütlenmiştir. Organizasyon içinde her birimin görev, yetki ve sorumlulukları yönetmeliklerle belirlenmiştir.

Özel sektör kuruluşlarında 15 günde bir ocağı denetleyen bir mühendise veya işletmedeki organizasyonda görev alan mühendislerden birine fenni nezaet görevi verilmektedir.

Uygulamada fenni nezaretçilik konusunda karmaşalar yaşanmakta ve fenni nezaretçi yardımcılarının atamaları Maden Kanuna göre yapılmamaktadır.

İşletmenin teknik esaslar çerçevesinde

yürütülmesi çalışmaların sağlık ve güvenliğinden sorumlu olunması görevi maden işletmesinde görev alan tüm mühendislerin yaptıkları iş ve görevle sınırlı olarak sorumluluk üstlenmesi ve sorumluluğuna eşdeğer yetki ile donanması ile mümkündür ve işletmedeki sadece bir maden mühendisinin yada dışardan birinin 10 sahanın fenni mesuliyetini üstlenmesi ile fenni nezaretin sağlıklı yürütülmesi mümkün olamamaktadır.

Yasa ve tüzükler, işletmenin teknik esaslar çerçevesinde yürütülmesini işçi sağlığı ve iş güvenliği tedbirlerinin alınmasını sağlamak için bir fenni nezaretçi ve yeterli sayıda fenni nezaretçi yardımcısının işletmede daimi görevlendirilmesini amaçlamaktadır. Bundan eski tüzükteki ocak amiri veya teknik müdür ve bunun yardımcıları olan mühendisler anlaşılmalıdır. Oysa uygulamada yasanın öngördüğü hususlar yerine 10 sahanın fenni nezaretini alan 15 günde bir gelip rapor yazan işletmede devamlı bulunma zorunluluğu bulunmayan ve etkinliği olmayan fenni nezaretçiler ile maden kanununa göre atanmamış fenni nezaret yardımcıları vasıtasıyla formalite yerine getirilmektedir.

Bu nedenle fenni nezaret müessesesi bu haliyle işlevini yitirmiş bulunmaktadır. Yasa değişikliği yapılarak fenni nezaret etkinliği sağlanmalıdır. Bütün işletmelerde en az bir maden mühendisinin teknik müdür veya ocak amiri (fenni nezaretçi) olarak, maden, makine ve elektrik dahil diğer mühendislerin de maden kanununa uygun olarak atanmış fenni nezaret yardımcıları olarak sürekli bulunmaları sağlanmalıdır.

Ayrıca ihtisas gerektiren konularda fenni nezaretçi yardımcısı olarak iş güvenliği, etüt havalandırma, toz ve gazla mücadele kaza kurtarma gibi konularda, vardiyalı işlerin yapıldığı yerlerde ocak mühendisine yardımcı vardiye mühendisi istihdam etme zorunluluğu getirilmelidir. İhtisas gerektiren konularda tecrübe şartı aranmalıdır. İşletmede görev alan işçi nezaretçi, tüm teknik elemanların ocak yönetiminin görev yetki ve sorumlulukları yönetmelikte belirlenmelidir.

2. Bilirkişilik

1. Havza'da son yıllarda C. Savcılığınca soruşturma dosyasının tekamülü için, kaza yeri Çalışma Bakanlığı iş Müfettişlerine inceletilmektedir. Müfettişlerin işlerinin yoğunluğu nedeniyle olay yeri olaydan hemen sonra görülememekte bir ay gibi bir süre sonunda dosya üzerinden inceleme yapılarak raporlar hazırlanmaktadır. Madencilik dinamik içinde olup kısa süre sonra şartlar değişmekte ve müfettişlerin (SSK'ya) taraf olmaları nedeniyle objektif raporların verilmesi de zaman zaman mümkün olamamaktadır. Bu nedenle olay yerinin olay akabinde bilirkişilerce görülmesi, raporların objektif olabilmesi açısından son derece önem arz etmektedir. Bu nedenle TTK kurumu dışındaki MTA, Kara Elmas Üniversitesi ve özel sektörde çalışan mühendisler veya emekli maden mühendislerinden isim bazında tesbit edilecek kişilerin Cumhuriyet Savcılığı'na bildirilerek olay akabinde kaza yerlerini girmelerinin ve objektif raporlar vermelerinin sağlanması konusunda girişimler yapılmalıdır.

2. İş kazaları dosyaları C. Savcılığına çeşitli kuruluş ve fakültelere bilirkişi incelemesi için gönderilmektedir. Bu arada zaman zaman hiç konuyla ilgisi olmayan kişilerden bilirkişi raporları gelmektedir. Bu karmaşıklığa son verilmesi için TMMOB'ce üyelerinin dikkatlerinin çekilmesi ve düzenleme yapılması uygun olacaktır.

3- Bilirkişilik yasasında değişiklik yapılarak profesyonel yeminli bilirkişilik müessesesi oluşturulmalıdır. Böyle bir uygulamanın kaza sayısı ve ağırlığının azalmasında önemli katkıları olacaktır.

4-151 Sayılı Yasanın Kaldırılması İle Karşılaşılan Güçlükler:

1921 tarihli, 151 sayılı "Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun'un 7. maddesinin 2. fıkrası" Anayasa mahkemesi tarafından Anayasa'ya aykırı bulunarak 31.10.1991 tarihinde 1991/40 karar no ile iptal edilmiştir. 151 Sayılı Yasa, Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk ve büyük kömür yöresi olan Ereğli ve Zonguldak havzasındaki kötü çalışma koşullarının neden olduğu kazalar sonucunda çok sayıda can kaybı ve sakat

kalmalar nedeniyle işçileri ve ailelerini yoksulluktan bir ölçüde de olsa kurtarmak, daha iyi çalışma koşullarını getirebilmek, işvereni de kazaları önleyici tedbirler almaya zorlamak amacıyla çıkarılmıştır. Adından da anlaşıldığı üzere yasa, yasalastığı yıllarda iş hukuku açısından oldukça ileri ve uygar hükümler getirmiştir. 7. maddenin birinci fıkrasında tazminat, ikinci fıkrasında ise hapis cezasını değil yalnızca para cezası yaptırımını öngörmüştür.

Bir "özel yasa" olan 151 Sayılı Yasadan sonra bir "genel yasa" 1 Mart 1926 tarihinde 765 Sayılı Türk Ceza Yasası kabul edilerek yürürlüğe konulmuştur. TCK' nun 455 maddesinde dikkatsizlik veya tedbirsizlik veya meslek ve sanata acemilik veya nizamata ve evamir ve talimata riayetsizlik ile ilgili bir kimsenin ölümüne sebebiyet veren şahıs 2 seneden 5 seneye kadar hapse ve ağır para cezasına mahkum olur" denilmektedir.

151 Sayılı Yasanın 7. maddesinin 2. fıkrasının Anayasaya aykırılığı nedeniyle Anayasa Mahkemesinin iptal kararından sonra kurum veya işletme tüzel kişiliği değil o görevi yürüten şahıslar hakkında dava açılmaya başlanmıştır.

Havzadaki iş kazaları incelendiğinde bunların tek' bir kişinin dikkatsizlik ve tedbirsizliğine bağlamak imkansızdır. Kazanın meydana geldiği tarihteki iş amirleri yargılanırken, kazanın değerlendirilmesinde jeolojik koşullar, emek yoğun teknoloji ile çalışma, finans, malzeme temini, işçi ve yöneticilerin eğitimi, kültür düzeyi, yeraltı şartlarının güçlüğü, yatırım ve planlamadaki aksaklıklar, bürokrasi, geçmiş yöneticilerin sorumlulukları gibi birçok faktörün değerlendirilmediği bir gerçektir.

Şahsi kusur ve ihmale dayalı fiiller nedeniyle kurum personeli aleyhine açılan davalar haricinde kalan ve personelin görevleri nedeniyle işverene izafeten açılan davalarda, davalı kurum personelinden vekaletname alınarak savunulmaları mevzuata uygun bulunmaktadır. Bu nedenle görevleri nedeniyle üretim faaliyetleri içinde yer alan teknik personel

ve yöneticilerin meydana gelen iş kazalarında savunulmaları ve mahkeme kararına dayanılarak hak sahiplerine ödenmesi gereken tazminat miktarlarının kurum tüzel kişiliğince ödenmesi hususunda yönetim kuruluna bir karar sunulmuştur. Ancak uygulamanın bu yönde olduğu görüşü ile yönetim bu konuda bir karar ihdas etmemiştir.

1. TMMOB olarak ihtisas mahkemelerinin açılması yönünde çalışmalar yapılmalıdır.

2. TTK Yönetim Kurulu'nca yapılacak işlemleri belirleyen bir karar cıkatılması uygun olacaktır.

3. TMMOB Maden Mühendisleri Odası mühendislerin kaşılaştıkları olaylarda savunulması için bir hukuk bürosu ile anlaşması yararlı olabilecektir.

4. TKİ Etibank gibi diğer kamu kuruluşlarındaki uygulamalar tekdüzelik sağlanmalıdır.

Nezaretçi ve Mühendislerin Görev ve Yetkilerini Belirleyen Yönetmeliklerin Çıkartılması

Mühendislerin görevleri TMMOB yasası ile belirtilmiş olmakla birlikte spesifik görevleri yasa ile tadat edilmediği için karmaşalar yaşanmaktadır. Bunu önlemenin yolu yasa ile görev yetki ve sorumlulukların belirlenmesidir.

5. Hukuksal Konularda Eğitim

TMMOB Maden Mühendisleri Odasının öncülüğü ile madenlerde iş güvenliği ve işçi sağlığı konularında ve hukuksal konularda periyodik eğitim seminerleri düzenlenmesi hem kazaların azaltılmasında hemde davalara karşı üyelerin bilgi ile donatılmasında yardımcı olacaktır.

YÖNETİM KURULU